

हिमसंस्कृतवार्ता:

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

पञ्चाङ्गम्

अद्य सिद्धार्थी वि.सं. २०८२,
कलियुगाब्दः ५१२७ शरद-ऋतुः
सूर्यः दक्षिणायनम् कार्तिककृष्णषष्ठी
आश्विन २६ प्रविष्टांशः मङ्गलमयः भवेत्

■ पृष्ठ-5 ■ वर्ष-4 ■ अङ्क-347

1

अक्तूबर, 12 2025

Website- www.himsanskritam.com

Email- himsanskrit@gmail.com

2 मुख्यमन्त्रिणः सुखोः करसोगे दुग्ध-
प्रक्रिया- संयंत्रस्य, ६६ केवी-
उपकेन्द्रस्य च निर्माणस्य घोषणा

3 संस्कृतभारतीद्वारा ऊनाजनपदस्य
श्रीसुन्दरनारायणगुरुकुलम्
अम्बेहडायाम् आरम्भा
तृतीयाश्लाकापरीक्षा

5 बिहारराज्यस्य
डीपीवीपब्लिकविद्यालय-
बराहीभागलपुरे एकदिवसीया शिक्षक-
क्षमतावर्धन- कार्यशाला सम्पन्ना

सुभाषितम्

सुखमध्ये स्थितं दुःखं,
दुःखमध्ये स्थितं सुखम्।
द्वयमन्योन्यसंयुक्तं,
प्रोच्यते जल-पङ्कवत्॥

सुख की स्थिति के बीच में अचानक दुःख की स्थिति उत्पन्न हो जाती है, इसी प्रकार के दुःख की स्थिति में सुख की स्थिति का निर्माण हो जाता है। ये सुख और दुःख एक दूसरे के समान प्रकार के हो जाते हैं जैसे कि जल और मिट्टी मिल कर कीचड़ बन जाते हैं।

प्रतिदिन नवीनतम
हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्तये
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah

Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

बिहार-विधानसभा-
निर्वाचनेषु आसनवितरणाय
अन्तिमरूपप्रदातुं राष्ट्रिय
जनतान्त्रिक-संयुतेः
उपवेशनम् अनुवर्तते

हिमसंस्कृतवार्ता: - बिहारे
विधानसभा निर्वाचनार्थं आसनवितरणं
निश्चेतुं राष्ट्रियजनतान्त्रिकसंयुतौ
विमर्शः प्रचलति। नवदेहल्यां
भाजपेति दलाध्यक्षस्य जगत प्रकाश
नड्डा-वर्ये निवासे इत्यस्य उपवेशनं
प्रचलति। अस्मिन् उपवेशने
केन्द्रीयमन्त्री भाजपा-दलस्य वरिष्ठो
नेता अमितशाहः दलस्य अन्ये नेतारः
च उपस्थिताः सन्ति। अस्मिन्
उपवेशने बिहारविधानसभायै एन.
डी.ए-संयुतौ मध्ये आसनविभाजनस्य
व्यवस्थायाः विषये भाजपा प्रत्याशिनं
च नाम्नि अपि चर्चा भविष्यति

रेलमन्त्री अश्विनी वैष्णवः
नवदेहल्यां नवनिर्मितस्य
यात्री सौविध्य-केन्द्रस्य
निरीक्षणम् अकरोत्

हिमसंस्कृतवार्ता: - रेलमन्त्री अश्विनी
वैष्णवः नवदिल्ली रेलवे-स्थासनम् उपेत्य
नवनिर्मितस्य यात्री सौविध्य-केन्द्रस्य
निरीक्षणम् अकरोत्। श्रीवैष्णवेन उक्तं यत्
अनेन सौविध्य-केन्द्रेण यात्रिणां सुगमं
गमनागमनं सुनिश्चयेत सममेव रेल-
स्थासने सम्मर्दः अपि न्यूनो भविष्यति।
श्री वैष्णवः अवोचत् यत् उत्सवावधौ
यात्रिणां सम्मर्दं निधाय अन्येषु
षडसप्तत्यासनेषु अपि एवमेव सौविध्य-
केन्द्राणि निर्मास्यन्ते। रेलमन्त्रिणा उक्तं
यत् दीपावली छठ पूजां च निधाय बृहत्
सङ्ख्यायां विशेष रेलयानानां सञ्चालनस्य
योजना निर्मितास्ति। श्री वैष्णवः अवोचत्
यत् द्वादश-सहस्र-विशेष रेलयानेषु
सप्तशताधिक दशसहस्र-रेलयानानि
आगामि-पर्वसु चालयिष्यन्ते।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी कृषि-सम्बद्ध-क्षेत्रेभ्यः
द्विचत्वारिंशत्-सहस्र-कोट्यधिकरूप्यकाणां नैकासां
परियोजनानां लोकार्पणं शिलान्यासं च अकरोत्

हिमसंस्कृतवार्ता: - प्रधानमन्त्री
नरेन्द्रमोदी कृषि-सम्बद्ध-क्षेत्रेभ्यः
द्विचत्वारिंशत्-सहस्र-कोट्यधिक-
रूप्यकाणां नैकासां परियोजनानां
लोकार्पणं शिलान्यासं च अकरोत्।
श्रीमोदी भारतीय-कृष्यनुसन्धान-संस्थाने
आयोजिते कार्यक्रमे पञ्चत्रिंशत्-सहस्र-
कोट्यधिक-रूप्यकाणां प्रधानमन्त्री धन-
धान्य-कृषि-योजनायाः अथ च द्विदलेषु
आत्मनिर्भरताभियानस्य शुभारम्भम्
अकरोत्। चतुर्विंशति-सहस्र-कोटि-
रूप्यकाणां प्रधानमन्त्री धन-धान्य-कृषि-
योजनायां कृष्युत्पादकता-संवर्धनं धान्य-
विविधीकरणं सतत्-कृषि-पद्धतीनां
प्रवर्तनं सेचन-सौविध्ये परिष्कारः अथ च
चयनितेषु शत-जनपदेषु
दीर्घकालिकाल्पकालिकस्य च ऋणस्य
उपलब्धता सुनिश्चयेन्ते। अत्रावसरे
चत्वारिंशदधिक-चतुश्शतोत्तर-एकादश
सहस्र-कोटि-रूप्यकाणां द्विदलेषु आत्म-
निर्भरताभियानस्य अपि शुभारम्भो जातः।
अस्मिन् कार्यक्रमे प्रधानमन्त्रिणा कृषि-
पशुपालन-मत्स्य-पालन-खाद्य-
प्रसंस्करण-क्षेत्रेषु सार्धचतुश्शतोत्तर-पञ्च-
सहस्र-कोट्यधिक-रूप्यकाणां
परियोजनानाम् उद्घाटनं विधाय
पञ्चदशशिकाष्टशत-कोटि-रूप्यकाणाम्
अतिरिक्त-परियोजनानाम् अपि
आधारशिला स्थापिता। श्रीमोदी अवदत्
यत् भारतम् अद्य दुग्धोत्पादने जगति
प्रथम-स्थाने वर्तते। अथ च विश्व-स्तरे
द्वितीयः मत्स्योत्पादकः अपि वर्तते।
श्रीमोदिना उक्तं यत् देशे षड् नूतन-
उर्वरक संस्थानानि स्थापितानि। विगतेषु
एकादश वर्षेषु कृषकेभ्यः पञ्चविंशति-
कोटि मृदा स्वास्थ्य-पत्राणि वितारितानि।
प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् एन.डी.ए.
सर्वकारस्य कार्यकाले कृषिक्षेत्रस्य
आयव्यय-पत्रके प्रतिशतं षड्विधिः
अभवत्। वस्तुसेवाकरेषु न्यूनतया

ग्रामीण-भारतस्य कृषकाः लाभान्विताः
अभवन्। कृषिमन्त्रिणा शिवराज सिंह
चौहानेन उक्तं यत् आगामि-वस्तुसेवाकर-
संशोधने प्रशासनेन कृष्युपकरणेषु
वस्तुसेवाकर-मूल्येषु अपचर्ति विधाय
कृषकेभ्यः साहाय्यं प्रदत्तम्। अरुणाचल-
प्रदेशस्य मुख्यमन्त्री पेमा खाण्डूः सबलम्
अवोचत् यत् योजनानां शुभारम्भः प्रभावि-
विकासादर्शस्य प्रतिनिधित्वं विदधाति।
अरुणाचल-प्रदेशस्य मुख्यमन्त्री पेमा
खाण्डूः सबलम् अवोचत् यत् योजनानां
शुभारम्भः प्रभावि-विकासादर्शस्य
प्रतिनिधित्वं विदधाति। तेनेदं वक्तव्यम्
अद्य ईटानगरे प्रदत्तम्। यत्र असौ
प्रधानमन्त्री धन-धान्य-कृषि-योजनायाः
द्विदल-क्षेत्रे आत्मनिर्भरताभियानस्य च
वर्चुल इति प्रातिभाषिक-शुभारम्भावसरे
आयोजितं समारोहं सम्बोधयति स्म।

प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना
नवदिल्यां क्वालकॉम इत्यस्य
अध्यक्षेण मुख्यकार्य-
कार्यधिकारिणा च
क्रिस्टियानो आर. अमोन
इत्यनेन सह मेलनं कृतम्।

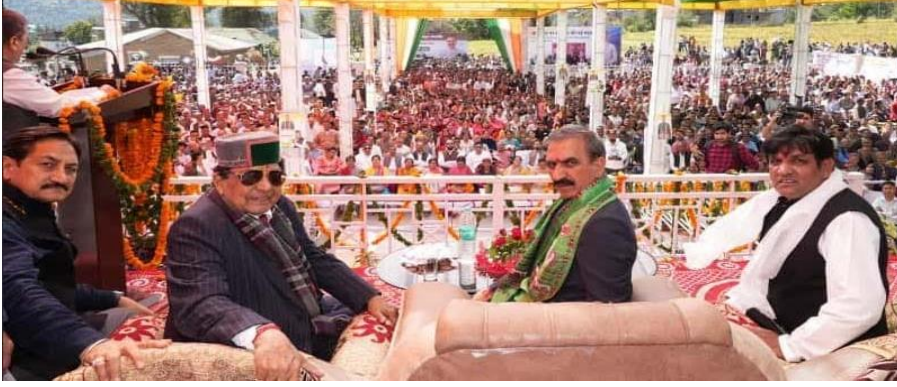
हिमसंस्कृतवार्ता: - प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिना नवदेहल्यां क्वालकॉम
इत्यस्य अध्यक्षेण मुख्यकार्य-
कार्यधिकारिणा च क्रिस्टियानो आर.
अमोन इत्यनेन सह मेलनं कृतम्।
एकस्मिन् सामाजिक-सञ्चार-पटले
श्रीमोदी अलिखत् यत् मेननाधौ
उभाभ्याम् ए.आई इति कृत्रिम बुद्धिमत्तायाः
नवाचारस्य कौशल-विकासस्य च क्षेत्रे
भारतस्य प्रगतेः चर्चा कृता। तेन भारतस्य
समीकन्डक्टर क्षेत्रम् ए-आई इत्यनेन च
सम्बद्धान् अभियानान् प्रति क्वालकॉम्
इत्यस्य प्रतिबद्धता प्रशंसिता।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी
भारतरत्नाय नानाजी
देशमुखाय तदीयजयन्त्यवसरे
श्रद्धाञ्जलिम् अर्पयत्

हिमसंस्कृतवार्ता: - प्रधानमन्त्री
नरेन्द्रमोदी भारतरत्नाय नानाजी
देशमुखाय तदीयजयन्त्यवसरे श्रद्धाञ्जलिम्
अर्पयत्। सामाजिक-माध्यम-पोस्ते
प्रधानमन्त्री उक्तवान् यत् नानाजी
देशमुखः एकः दूरदर्शी समाजोन्नायकः,
राष्ट्रनिर्माता आजीवनम् स्वावलम्बनस्य
ग्रामीण-सशक्तीकरणस्य च समर्थकः
आसीत्। नानाजीवर्यस्य जीवनं
समर्पणस्य, अनुशासनस्य, समाजसेवायाः
च मूर्तरूपम् आसीत्।

मुख्यमंत्रिणः सुखोः करसोगे दुग्ध- प्रक्रिया- संयंत्रस्य, ६६ केवी-उपकेन्द्रस्य च निर्माणस्य घोषणा

हिमसंस्कृतवार्ता:-

मण्डी।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः शनिवासरे मण्डीमण्डले करसोगविधानसभाक्षेत्रस्य भ्रमणं कृतवान्। तेन करसोगस्य राजकीय- वरिष्ठ- माध्यमिक- विद्यालयस्य राजीवगान्धी- दिवसस्य आवासीय- विद्यालये परिवर्तनस्य घोषणा कृता। सः अवदत् यत् आगामिवर्षात् आरभ्य विद्यालयः सीबीएसई-सम्बद्धः भविष्यति, यत्र पर्याप्तकर्मचारिणः सन्ति। मुख्यमन्त्री करसोगे दुग्ध-प्रक्रिया-संयंत्रस्य, ६६ केवी-उपकेन्द्रस्य च निर्माणस्य घोषणां कृतवान्। करसोग-विधानसभाक्षेत्रस्य तिब्बन-पाङ्गनाक्षेत्रयोः सीबीएसई-विद्यालयेषु परिवर्तनं, सनारली, मतेड, बनेडा-क्षेत्रेषु पटवार-वृत्तानां उद्घाटनं, तत्पानीतः बखरौट-मार्गस्य परिष्कार च घोषणा अपि सः अकरोत् सः अवदत् यत् आईटीआई भवनं सम्पन्नं कर्तुं धनं प्रदत्तं भविष्यति तथा च संस्थाने एआइ, मशीन लर्निंग् इत्येतयोः पाठ्यक्रमाः आरभ्यन्ते इति। सः शीघ्रमेव करसोग-

चिकित्सालये रेडियोलॉजिस्ट्-नियुक्तः अपि घोषणां कृतवान्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् आपदा-काले करसोगविधानसभाक्षेत्रस्य महती क्षतिः अभवत्। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः मेघविस्फोटस्य कारणानां विषये अध्ययनं कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत् करसोगे पूर्णतया क्षतिग्रस्तानां १४ गुहाणाम् पुनर्स्थापनार्थं राज्यसर्वकारः ₹७ लक्षं रूप्यकाणि प्रदास्यति। करसोगनगरे जनसभां सम्बोधयन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् राज्ये भाजपानेतरः अतिरिक्तरूपग्रहणे बाधां कुर्वन्ति, यद्यपि तस्य कार्यकाले तस्य अनुमतिः आसीत्। सः अवदत् यत् वर्तमानसर्वकारेण कर्मचारिणां भविष्यं सुरक्षितं कर्तुं पुरातनपेंशनयोजना पुनः स्थापिता, परन्तु अस्य निर्णयस्य परिणामेण केन्द्रसर्वकारेण हिमाचलप्रदेशे प्रतिबन्धाः स्थापिताः। केन्द्रसर्वकारेण राज्यस्य ऋणस्य सीमा ₹१६०० कोटिरूप्यकाणां न्यूनीकरणं कृतम् अस्ति।

मुख्यमन्त्री करसोगे ₹३२.८

कोटिरूप्यकाणां परियोजनानां

उद्घाटनानि आधारशिलास्थापनं च कृतवान् मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः मण्डीमण्डलस्य करसोगस्य जनानां कृते ₹३२.८ कोटिरूप्यकाणां परियोजनाः समर्पितवान्। करसोगे ३४.२५ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य संयुक्तकार्यालयभवनस्य, ₹६.७ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य विषयविशेषज्ञ उद्यानकार्यालयभवनस्य, करसोगे २९.५१ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितपञ्चायतसामुदायिककेन्द्रनिर्माणस्य, ९०.११ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य माहुनगमन्दिरसंकुलस्य सौन्दर्यीकरणस्य उद्घाटनं कृतवान्, ७१.५७ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य मेहडीग्रामपंचायतस्य कार्यालयस्य, १३ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य स्वास्थ्य उपकेन्द्रस्य भंथलस्य, ३२.७४ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य ग्रामपंचायत-सामुदायिककेन्द्रस्य सुई-कुफरीधारस्य तथा १३.७५ लक्षरूप्यकाणां व्ययेन निर्मितस्य संयुक्तकार्यालयस्य भवने अपना-पुस्तकालयः इत्यस्य लोकार्पणम् अकरोत्। असौ ₹१.८० लक्षरूप्यकाणां व्ययेन भकरोट-करसोग-सनारली-सैज-मार्गस्य उन्नयनस्य, ₹३.१८ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन खिलतः भगेलुमार्गस्य उन्नयनस्य, खीलस्य भगेलु मार्गस्य उन्नयनकार्यस्य, ₹९.७५ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन खिलतः भगेलु (केलोधार गरजूब) मार्गस्य उन्नयनस्य, ₹१.०६ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन छलोगतः बघेलमार्गस्य ₹८.६० कोटिरूप्यकाणां व्ययेन कैलोधरतः सैजमार्गस्य उन्नयनकार्यस्य च आधारशिलाः अस्थापयत्।

सोनिया गांधी, प्रियंका गान्धी चेत्यनयोः उपस्थितौ भविष्यति पूर्वमुख्यमन्त्रिणः स्वर्गीयवीरभद्रसिंहस्य प्रतिमायाः अनावरणम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। हिमाचलप्रदेशस्य राजधानी शिमलानगरस्य रिजप्राङ्गणे स्थापितायाः आधुनिकहिमाचलप्रदेशस्य शिल्पकारस्य स्वर्गीयस्य पूर्वमुख्यमन्त्रिणः वीरभद्रसिंहस्य प्रतिमायाः अनावरणसमारोहे पूर्वकाङ्ग्रेसध्यक्षा सोनियागान्धी, राष्ट्रियमहासचिवः प्रियङ्कागान्धी च भागं गृह्णन्ति। सोमवासरे अस्मिन् कार्यक्रमे राज्यस्य सहस्राणि वीरभद्रसमर्थकाः श्रद्धाञ्जलिम् अर्पयितुम् आगमिष्यन्ति। राज्यकाङ्ग्रेसस्य प्रभारी रजनीपाटिल, पूर्वप्रदेशप्रभारी राजीवशुक्लः, सचिनपायलटः चापि उपस्थिताः भविष्यन्ति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः, उपमुख्यमन्त्री मुकेशः अग्रिहोत्री, सम्पूर्णमन्त्रिमण्डलस्य सदस्याः विधायकाः चापि उपस्थिताः भविष्यन्ति। शनिवासरे सीआरपीएफ-सुरक्षाधिकारिणः वीरभद्रसिंहप्रतिष्ठानस्य अध्यक्षस्य विक्रमादित्यसिंहस्य उपस्थितौ रिजप्राङ्गणस्य सुरक्षायाः समीक्षां कृतवन्तः। सायंकाले मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः अपि सज्जतायाः समीक्षां कर्तुं रिजप्राङ्गणं प्राप्तवान्। अस्मिन् कार्यक्रमे राज्यस्य सर्वेभ्यः क्षेत्रेभ्यः जनाः आमन्त्रिताः सन्ति। आयोजनाय भव्यमञ्चस्य निर्माणं क्रियते। सोनिया गान्धी, प्रियंकागान्धी चेत्यनयोः उपस्थितेः कारणात् सुरक्षाव्यवस्था विस्तृता भविष्यति। सुरक्षार्थं मञ्चस्य पुरतः सीमानिर्धारणं

भविष्यति। मञ्चेन सह वीआईपी- अतिथिभ्यः प्रतीक्षाक्षेत्रं निर्मातुं निर्देशाः दत्ताः सन्ति। रिजप्राङ्गणे ७,००० आसन्दाः स्थापिताः भविष्यन्ति, १,००० च आरक्षिताः भविष्यन्ति। आयोजने उपस्थितानां जनानां सुरक्षापरीक्षायाः अनन्तरमेव प्रवेशः अनुमतः भविष्यति। आयोजने सांस्कृतिक- प्रदर्शनानां विषये अपि विचारः क्रियते। आयोजनस्य समये वीरभद्रसिंहस्य जीवनयात्रायाः प्रदर्शनी अपि रिज इत्यत्र भविष्यति। आयोजने आगत्य अतिथयः प्रदर्शनीम् आगमिष्यन्ति, तदनन्तरं प्रतिमायाः अनावरणं श्रद्धाञ्जलिः च भविष्यति। ततः जनसभा भविष्यति। प्रियंका गान्धी, मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः, प्रदेशकाङ्ग्रेसध्यक्षा प्रतिभासिंह, उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्रिहोत्री च जनसभां संबोधयिष्यन्ति। सोनिया गान्धी रविवासरे शिमलानगरं प्राप्स्यति काङ्ग्रेसस्य पूर्वराष्ट्राध्यक्षा सोनिया गान्धी रविवासरे शिमलानगरम् आगमिष्यति। चण्डीगढं प्रति उड्डयनानन्तरं सोनिया गान्धी मार्गेण शिमलानगरं गमिष्यति। शिमलातः सा प्रत्यक्षतया प्रियङ्का गान्धी इत्यस्याः छराबड़ाक्षेत्रस्य निवासस्थानं प्रति गमिष्यति। सोनियागान्धी इत्यस्याः शिमलानगरस्य भ्रमणार्थं सुदृढसुरक्षाव्यवस्था कृता अस्ति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहः रविवासरे सोनियया सह मिलिष्यतः।

शिमलां प्राप्तः भारतीयसेनाप्रमुखः जनरलः उपेन्द्र द्विवेदी, वरिष्ठपुलिसाधीक्षकेन सैन्याधिकारिभिः च स्वागतं कृतम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। भारतीयसेनायाः प्रमुखः जनरल उपेन्द्र द्विवेदी शिमलां प्राप्तवान्। सेनाप्रमुखस्य शिमलानगरम् आगमनसमये वरिष्ठपुलिसाधीक्षकेन (एसएसपी) शिमला इत्यनेन सैन्याधिकारिभिः च हार्दं स्वागतं कृतम्। सेनाप्रमुखः सेनाप्रशिक्षणकमाण्ड- शिमला आर्ट्रैक इत्यत्र आयोजिते कार्यक्रमे भागं गृह्णीयात्। सेनाप्रमुखस्य जिलाप्रशासनम् एसएसपी संजीवगान्धी सैन्याधिकारिणः च सेनाप्रमुखस्य शिमलां प्राप्ते पुष्पगुच्छेन हार्दिकं स्वागतं कृतवन्तः।

संस्कृतभारतीद्वारा ऊनाजनपदस्य श्रीसुन्दरनारायणगुरुकुलम् अम्बेहडायाम् आरब्धा तृतीयाशलाकापरीक्षा

हिमसंस्कृतवार्ता:-

संस्कृतभारतीहिमाचलप्रदेशद्वारा 2025 वर्षस्य अक्टूबर मासस्य 11-12 दिनाङ्कयोः तृतीया राज्यस्तरीया शास्त्रीयशलाकापरीक्षा ऊनाजनपदस्य- श्रीसुन्दरनारायणगुरुकुलम् (अम्बेहडा, अट्याग्रामः) इत्यत्र आयोज्यमाना अस्ति। मुख्यातिथिरूपेण प्रतिष्ठितः विविधेषु स्थानीयसेवाकार्येषु प्रवृत्तः च मान्यः योगेशशर्मवर्यः, कार्यक्रमस्य अध्यक्षः हिमाचलप्रान्तस्य संस्कृतभारत्याः अध्यक्षः डॉ. राजेशशर्मवर्यः, मुख्यवक्त्ररूपेण अखिलभारतीय-संस्कृतभारतीसंघटनस्य उत्तरक्षेत्रसङ्घटनमन्त्री नरेन्द्रकुमारवर्यः, सारस्वतातिथिरूपेण च संस्कृतभारत्याः उत्तरक्षेत्रप्रशिक्षणप्रमुखः सञ्जीवपाठकवर्यः आसीत्। कार्यक्रमस्य शुभारम्भः सर्वैः उपस्थितैः अतिथिभिः दीपप्रज्वालनेन कृतम्। एतदनु ध्येयमन्त्रस्य वाचनम् उपस्थितैः सम्मिल्य कृतम्। एतदनन्तरं सर्वेषाम् अतिथिनां, निर्णायकानां, मार्गदर्शकानां प्रतिभागिनां च स्वागतभिनन्दनं व्याहृतम्। अभ्यागतसत्कारात् परं प्रान्तशलाकापरीक्षायाः संयोजकः आयोजनस्य अस्य प्रास्ताविकं नियमवर्णनं च अकरोत्। एतदनु कार्यक्रमस्य मुख्यवक्त्रा श्रीमता नरेन्द्रकुमारवर्येण समुपस्थितान् उद्दिश्य स्वीयं मुख्यवक्त्रभाषणं प्रस्तुतम्। मुख्यवक्त्रा सम्भाषणात् शास्त्रपर्यन्तं प्रवर्तमानायाः अस्याः अखिलभारतीय-संघटनकार्ययात्रायाः हिमाचलप्रान्तस्य कार्यकर्तृणां शंसनं कुर्वन् उक्तं यत् एवंविधपरीक्षाणाम् आयोजकेषु हिमाचलप्रान्तः प्रथमः अस्ति यः देशे राज्यस्तरशलाकापरीक्षायाः आयोजनं गतेभ्यः त्रिभ्यः वर्षेभ्यः कुर्वन् अस्ति अपि च एषः गौरवस्य विषयः यत् एतस्मिन् ज्ञानयुगे हिमाचलप्रान्तस्य विविधेषु संस्कृतमहाविद्यालयेषु, गुरुकुलेषु विश्वविद्यालयेषु अधीयानाः युवानः युवत्यः छात्राः छात्र्यः च प्रतिवर्षं क्रमशः एकैकं शास्त्रं संस्मरन्

ऊना।

शास्त्ररक्षणतत्पराः सन्ति। मुख्यातिथिरूपेण उपस्थितः योगेशमहोदयः स्वीये उद्बोधनस्य आदौ अस्माकं क्षेत्रे एतादृशशास्त्रसेवाकार्यस्य आयोजनाय सर्वेषाम् अभिनन्दनम् अकरोत्। शास्त्रसंरक्षणकार्यस्य प्रशंसनं कुर्वन् अधिकाधिकरूपेण छात्राः शास्त्राध्ययनाय आत्मानं नियोजयेयुः इत्येवं सर्वान् प्रतिभागीन् अभिप्रेरयत्। सारस्वतातिथिरूपेण उपस्थितः सञ्जीवपाठकमहोदयः सर्वान् उद्दिश्य आह्वानम् अकरोत् यत् अस्माकं सर्वेषाम् अपि संस्कृताध्येतृणां किमपि एकं शास्त्रं निश्चप्रचं कण्ठगतं स्यात् एव। उद्बोधनस्य उपसंहृति कार्यक्रमस्य अध्यक्षः डॉ. राजेशशर्ममहोदयः संस्कृतभारतीसंघटनस्य हिमाचलप्रान्ते 1999 तमवर्षे आरब्धकार्यस्य सिंहावलोकनं कुर्वन् राज्यस्तरीयतृतीयाशलाकापरीक्षायाम् उपस्थितान् सर्वान् अभिनन्द्य संस्कृतकार्ये अस्मिन् सर्वेषां सहकारभावनाया कार्यं कर्तुम् आह्वानं अकरोत्। शास्त्ररक्षणकार्यम् एतत् वर्धतां सुतराम् इत्येवम् उद्बोधयत्। अवसरंस्मिन् हिमाचलप्रान्तस्य प्रान्तमन्त्री डॉ. ज्ञानेश्वरशर्मा, सहमन्त्री आचार्यः ललितशर्मा, प्रान्तमहाविद्यालयकार्यप्रमुखः हीरासिंहः, प्रान्तशलाकापरीक्षासंयोजकः डॉ. जयकृष्णशर्मा, प्रान्तविद्वत्परिषदः प्रमुखः आचार्यः प्रो. बृहस्पतिमिश्रः, प्रचारप्रमुखः डॉ. सत्यदेवः, संस्कृतमहाविद्यालयानां प्राचार्याः, विविधसंस्थाभ्यः समुपस्थिताः सम्माननीयाः विविधविषयनिष्णातनिर्णायकाः, शलाकापरीक्षासमिति संयोजकाः, मार्गदर्शकाः, जनपदसंयोजकाः, अध्याक्षाः विविधदायित्ववन्तः जनपदकार्यकर्तारः, विद्वत्परिषदः जनपदप्रमुखाः, विभागसंयोजकाः, पूर्वविस्तारकबन्धवः च उपस्थिताः आसन्। कार्यक्रमस्य संचालनं डॉ. रितेशशर्ममहोदयः अकरोत्। शान्तिपद्योच्चारणेन उद्घाटनकार्यक्रमसत्रं पूर्णताम् आप्नोत्।

प्रभवां गिराम् । अनुरुध्याकरोन्मैत्रीं नरेन्द्रे विष्णुवर्धने ॥ अनेन पद्येन कवेः जीवनचरितं प्रकाशितं भवति । दण्डिनः कवेः प्रपितामहस्य श्रीदामोदरस्य मैत्री विष्णुवर्धनेन सहाभवत् । दण्डिनः जन्म काञ्चीवरमिति नाम्नाधुना प्रसिद्धनगरे अभवत् । काञ्च्याः पल्लवनरेशस्य पुत्रस्य शिक्षायै दण्डी 'काव्यादर्शम्' रचितवान् इति प्रसिद्धास्ति किंवदन्ती ।

दशकुमारचरितम्

'दण्डिनः सुप्रसिद्धं गद्यकाव्यं विद्यते दशकुमारचरितम् (Dashakumaracharita) । काव्येस्मिन् शोभनाशोभनयोः द्वयोरपि वर्णनं दृश्यते। दशकुमाराणां चरितम् अस्य काव्यस्य मूलविषयः अस्ति । स मेधावी कविर्विद्वान् भारवि

क्रीडा-मन्त्री डा. मनसुख माण्डवीया नवदेहल्यां विश्व-पैरा एथलेटिक्स-चैम्पियन्शिप्-स्पर्धासु पदकविजेतु-दलं पुरस्कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- युवा-कार्यक्रम-क्रीडा-मन्त्रिणः डा. मनसुख माण्डवीया नवदेहल्याम् ऐषमो विश्व-पैरा-एथलेटिक्स - चैम्पियन्शिप्-स्पर्धासु देशाय पदकविजेतु-दलं पुरस्कृतवान्। अस्मिन् अवसरे डा. माण्डवीयः दलस्य असाधारण-उत्साहस्य दृढनिश्चयस्य, ऐतिह्य-पूर्ण-प्रदर्शनस्य च प्रशंसाम् अकरोत्, येन राष्ट्रस्य गौरवः अभवत्। सः अकथयत् यत् दिव्यांगजनेभ्यः दलेन प्रदत्तः प्रेरकसन्देशः उल्लेखनीयः अस्ति। प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना दर्शितं नवभारतस्य दूरदृष्टिः उत्साहः च सर्वोत्तमरूपेण समर्थ्यते इति। विश्व-पैरा एथलेटिक्स चैम्पियन्शिप्-क्रीडायाः इतिहासे भारतेन स्वस्य सर्वोत्तमं प्रदर्शनं विधाय द्वाविंशति पदकानि विजितानि। एतेषु, षट् स्वर्णपदकानि नव रजतपदकानि सप्त कांस्यपदकानि विद्यन्ते। पदकतालिकायां भारतम् दशमे स्थाने अवर्तत।

सुभाषितरसास्वाद " अन्तरालापाः " (३१५)

"या पाणिग्रहलालिता सुसरला तन्वी सुवंशोद्भवा । गौरी स्पर्शसुखावाहा गुणवती नित्यं मनोहारिणी । सा केनापि हता, तया विरहितो गन्तुं न शक्नोम्यहम् । रे भिक्षो, तव कामिनी ? न हि नहि प्राणप्रिया यष्टिका

अर्थ----कस्यचिद् भिक्षोः प्रिया लुप्ता। तस्याः गुणान् स्वरूपं च कथयति अन्यस्मात् । सः कथयति- "मम प्रिया एतावत् सरला सौम्या च आसीत्।" कतिवारं मया स्वहस्तेन तां लाडितम्। सा कुलीनकुटुम्बे जाता । सा गौरवर्णा आसीत् । तस्याः स्पर्शं मम सर्वदा आनन्दः आसीत् । सा गुणनिधिः आसीत् । यदि त्वं कदापि तां पश्यसि तर्हि सा सुन्दरी दृश्यते। अहो ! मम प्रिया केनचित् अपहृता। तस्याः विरहात् अहं कुत्रापि गन्तुं न शक्नोमि" इति । ब्राह्मणेन एतत् सर्वं श्रुत्वा श्रोता अपृच्छत्-"हे भिक्षु, सा 'प्रिया' तव पत्नी आसीत् वा?" इति भिक्षुः प्रत्युवाच-न, न, मम प्रिययष्टिः अस्ति।

"एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्" कार्यक्रमस्य अन्तर्गतं हिमाचलस्य ७१ छात्राः केरलं प्रस्थिताः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। समग्रशिक्षा- अभियानस्य भागस्य "एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्" कार्यक्रमस्य भागरूपेण हिमाचलविद्यालयस्य छात्राणां समूहः शनिवासरे केरलं प्रति प्रस्थानम् अकरोत्। अस्मिन् समूहे शिमलायाः, किन्नौरस्य, सोलनस्य, लाहौल-स्पीतेः च मण्डलेभ्यः ५० बालिकाः २१ बालकाः च समाविष्टाः ७१ छात्राः सन्ति। अक्टूबर ११ तः १५ पर्यन्तं यात्रा भविष्यति। अस्याः यात्रायाः विशिष्टा विशेषता अस्ति यत् एते सर्वकारीयविद्यालयेभ्यः छात्राः विमानेन केरलप्रदेशं गच्छन्ति। "एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्" कार्यक्रमस्य अन्तर्गतं विमानयात्रायाः अवसरं प्राप्तं देशस्य प्रथमं राज्यं हिमाचलम् अस्ति। एतेषां छात्राणां कृते अनुभवः उत्साहेन, रोमाञ्चेन, गौरवेण च परिपूर्णः भवति। एषा केवलं यात्रा एव नास्ति, अपि तु शिक्षणस्य, आत्मविश्वासस्य निर्माणस्य च द्वितीयः अवसरः अस्ति। समग्रशिक्षायाः निदेशकस्य राजेशशर्मा इत्यस्य मार्गदर्शनेन आयोजितायां यात्रायां "एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्" इत्यस्य राज्यसमन्वयिका वर्षासुद, अष्टौ अनुरक्षशिक्षिकाः (एस्कॉर्ट) च सन्ति शनिवासरे शिमलातः प्रस्थानानन्तरं बालकाः सायंकाले चण्डीगढस्य छतबीरजन्तुशालां गत्वा तस्य समूहव्यन्यजीवानां अवलोकनं कृतवन्तः। ततः सः समूहः रविवासरे चण्डीगढतः केरलं प्रति प्रत्यक्षतया उड्डयि गमिष्यति।

"एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्," राष्ट्रीयएकतायाः प्रतीकम्

"एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्" कार्यक्रमः सरदारवल्लभभाई पटेलस्य जन्मदिवसस्य अवसरे 31 अक्टूबर 2015 दिनाङ्के प्रारब्धः महत्वाकांक्षी उपक्रमः अस्ति। अस्य उपक्रमस्य उद्देश्यं विभिन्नराज्यानां, संघप्रदेशानां च मध्ये संस्कृतेः, परम्परायाः, जीवनशैल्याः च आदानप्रदानेन राष्ट्रियैकतां सुदृढं कर्तुं वर्तते अस्मिन् कार्यक्रमे हिमाचलप्रदेशः केरलेन सह सबद्धः अस्ति। परस्परं संस्कृतिं, रीति-परम्पराः, मूल्यानि च अवगन्तुं उभयराज्यस्य विद्यालयबालानां मध्ये अन्ताराज्यीययात्राः आयोजिताः सन्ति। एषः अनुभवः ग्राम्यपृष्ठभूमिकानां बालकानां दृष्टिकोणानां विस्तारस्य अवसरं प्रदाति। ज्ञातव्यं यत् समग्रशिक्षा (एकीकृतशिक्षा) विद्यालयशिक्षकाणां छात्राणां च शैक्षिकयात्राणां आयोजने विशेषं ध्यानं ददाति। समग्रशिक्षा इत्यनेन शिक्षकाणां कृते सिङ्गापुरस्य एक्सपोजरयात्रायाः आयोजनं कृतम्, तथैव मेधाविनः ग्रामीणछात्राः अपि सिङ्गापुर- कम्बोडियादेशयोः यात्रायै प्रेषिताः कस्मिन् अपि राज्ये सर्वकारीयविद्यालयानां बालकानां विदेशयात्रायाः शैक्षिकयात्रायाः अवसरः प्रथमवारं प्राप्तः।

यात्रा बालकानां कृते नूतनान् दृष्टिकोणान् प्रदास्यति

समग्रशिक्षानिदेशकः राजेशशर्मा केरलप्रदेशं प्रति प्रस्थानशीलानाम् छात्राणां शुभकामनाः प्रयच्छता उक्तवान् यत् एषा यात्रा न केवलं पर्यटनस्थलं भविष्यति अपि तु बोधप्रदः प्रेरणादायकः च अनुभवः अपि भविष्यति। बालकानां कृते केरलस्य संस्कृतिं, भाषां, जीवनशैलीं च निकटतया अवगन्तुं अवसरः भविष्यति, येन तेषां जीवने, चिन्तने च सकारात्मकपरिवर्तनं भविष्यति। सः अवदत् यत् "एकभारतम् श्रेष्ठभारतम्" कार्यक्रमः देशस्य विविधतायाम् एकतां सुदृढं कर्तुं उत्तमं माध्यमम् अस्ति तथा च एतादृशाः कार्यक्रमाः भविष्ये युवभ्यः राष्ट्रिय एकतायाः भावनां अधिकं सुदृढं कर्तुं साहाय्यं कुर्वन्ति।

महर्षिमहेश्योगीवैदिकविश्वविद्यालयेन परिपालितः महर्षिवाल्मीकि -जयन्त्युत्सवः

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. आलोकः। सर्वविदितमेवाश्विनशुक्लपूर्णिमातिथौ आदिकाव्यरामायणस्य रचयिता आदिकविमहर्षिवाल्मीकिजयन्त्युत्सवः परिपाल्यते। तदुपलक्ष्य दिनाङ्के ११ अक्टूबर २०२५ शनिवासरे अपराह्णे 3:00 वादने महर्षिमहेश्योगी-वैदिकविश्वविद्यालयस्य यशस्विकुलगुरुणां प्रो.प्रमोदकुमारवर्माभागाणां मार्गदर्शनेन ध्यानप्रकोष्ठे महर्षिवाल्मीकिजयन्त्युत्सवः सहर्षं परिपालितः। यस्मिन् ध्यानसिद्धिशिक्षकौ श्रीस्वतन्त्रद्विवेदी, श्री जी.एस.चौधरीवर्यौ तथा श्रीमान्श्रुवकुमारपाठकवर्यश्च गुरुपूजनं रामायणग्रन्थपूजनञ्च कृतवन्तः। तदनु ज्योतिषविभागाध्यक्षः प्रो.मानवेन्द्रपाण्डेयमहोदयेन महर्षि-वाल्मीकिजीवनवृत्तान्तम्, महर्षिमहेश-योगीवर्यस्य रामराज्यं समाश्रित्यविविधकृतकार्याणि प्रबोधितवान्। महोदयेनोक्तं च गृहे गृहे रामायणस्याध्ययनम् आवश्यकम्, श्रीरामस्य आचरणञ्च आत्मसात्कर्तुं सर्वान् प्रेरितवान्। ततः वेद-विभागाध्यक्षः डॉ. आलोकचन्द्रपरिडावर्यः "मुक्तिं गताः रामपदानुषङ्गात्" इत्येकं सुभाषितम् उररीकृत्य रामपदस्य महत्त्वमबोधयत्। पश्चात् डॉ. चन्द्रशेखरमिश्र, श्रीमान्बुजेशकुमारमिश्रवर्ययोः नेतृत्वे समुपस्थितसर्वेऽपि महर्षिवाल्मीकिरचितरामायणग्रन्थाधारितादित्यहृदयस्तोत्रम्, बुधकौशिकऋषिणा प्रणीतं रामरक्षास्तोत्रम्, भगवद्भक्ततुलसीदासकृतहनुमानचालीसादिकं च सामूहिकपारायणं कृतम्। तत्पश्चात् आरतीपुष्पांजलिं च विधाय प्रसादवितरणम् अभवत्। अस्मिन् कार्यक्रमे विश्वविद्यालयस्थसमस्तविभागाध्यक्षाः, आदरणीयशिक्षकशिक्षिकाः, विविधविभागस्थविद्यार्थिनः विद्यार्थिन्यश्च प्रायशः पञ्चाशदधिकाः समुपस्थिताः आसन्। समेषाम् उपस्थित्या सहयोगेन च महर्षिवाल्मीकिजयन्त्युत्सवोऽयं सफलतया सुसम्पन्नः।

ओडिशाप्रदेशे भारतप्रशासनिकसेवास्थरे (IAS) ओडिशाप्रशासनिकसेवास्थरे (OAS) च बहुपरिवर्तनमभवत्

मिशनशक्तिविभागस्य अतिरिक्तसचिवः जातः।

६. प्रेमजित् नायक ST विभागस्य निर्देशकः जातः।

७. दीपङ्कर महापात्रः पर्यटनविभागस्य निर्देशकभावेन नियुक्तः जातः।

८. प्रणति छोटराय गृहविभागस्य अतिरिक्तसचिवा जाता।

९. निवेदिता पृष्ठि वयनिकाविभागस्य प्रबन्धननिर्देशकभावेन नियुक्ता।

१०. मधुस्मिता सामल पञ्चायतराजविभागस्य अतिरिक्तसचिवा जाता।

११. सञ्जय विश्वाल वाणिज्य-परिवहनविभागस्य अतिरिक्तसचिवः अभवत्।

१२. वरिष्ठ ओडिशाप्रशासनिकाधिकारी काहुचरण धीर लघुखनिजविभागस्य निर्देशकः जातः।

१३. वि. एम. सि. कमिशनर चञ्चल राणा B.D.O. उपाध्यक्ष तथा भुवनेश्वर स्मार्ट सिटी लिमिटेड इत्यनयोः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शास्त्री अधरः, उत्कलप्रदेशः।

१. एन. थिरुमाला नाएक विद्यालय तथा गणशिक्षाविभागस्य सचिवः अभवत्।

२. मानसी निम्बाल उत्थित-जलसेचनविभागस्य प्रबन्धननिर्देशकः अभवत्।

३. सुरेन्द्रकुमारः ST/SC विकाशविभागस्य अतिरिक्तसचिवः अभवत्।

४. शुभश्री नन्द योजना-संयोजनाविभागस्य अतिरिक्तसचिवा अभवत्।

५. गिरीश एस एन

प्रबन्धननिर्देशकभावेन नियुक्तः।

बिहारराज्यस्य डीएवीपब्लिकविद्यालय- बरारीभागलपुरे एकदिवसीया शिक्षक- क्षमतावर्धन- कार्यशाला सफलतया सम्पन्ना

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. विमलेश झा, भागलपुर, बिहार। बिहारराज्यस्य डीएवीपब्लिकविद्यालय- बरारी भागलपुरे केन्द्रीय- माध्यमिक- शिक्षा- परिषद्, नवदेहलीतिनिर्देशने तथा डीएवी. पब्लिक विद्यालय बरारी, भागलपुरस्य तत्त्वावधाने एकदिवसीया शिक्षक- क्षमतावर्धन- कार्यशाला गरिमायुक्तवातावरणे सम्पन्ना अभवत्। कार्यशालायाः विषयः आसीत्- “अधिगमफलानि शिक्षणविधयश्च (Learning outcomes and pedagogies) अस्यां कार्यशालायां डीएवी पब्लिक विद्यालय बरारी भागलपुर, डी.ए.वी. पब्लिक विद्यालय मथुरापुर, डी.ए.वी. पब्लिक विद्यालय एनटीपीसी कहलगांव, तक्षशिला विद्यापीठ देवघर, सरस्वती विद्या मन्दिर जमालपुर, बालभारती विद्यालय नवगछिया भागलपुर इत्यादयः विविधविद्यालयाः सम्मिलिताः अभवन्। एतेषां विद्यालयानां प्रायः षष्ठिः शिक्षकशिक्षिकाः कार्यशालायां सहभागितां कृतवन्तः। कार्यशालायाः आरम्भे प्राचार्यमहोदयः उभयोः प्रशिक्षकयोः पुष्पगुच्छेन स्वागतं कृतवान्। तत्पश्चात् कार्यशालायाः शुभारम्भः गायत्रीमन्त्रेण सह दीपप्रज्वलनेन च सम्पन्नः अभवत्। दीपप्रज्वलनं विद्यालयस्य प्राचार्यः सह सहायक क्षेत्रीय अधिकारी अनिलकुमारः, संसाधनविशेषज्ञौ नवनीत सिंह, अम्बरीष वर्मनमहाशयौ, शिक्षकाः निरेन्द्र प्रकाश सिंह, डॉ. चन्द्रहास भारती, डॉ. विमलेशझा, आशीषकुमारदासः, शिक्षिकाः मिताली मजूमदार, स्वीटी दत्ता, विनीता भारती इत्यादयः संयुक्तरूपेण अकुर्वन्। विद्यालयस्य छात्राः स्वागतगीतं प्रस्तुतवन्तः।

कार्यशालायां संसाधनविशेषज्ञरूपेण नवनीत सिंह, अम्बरीष वर्मनमहोदयौ आमन्त्रितौ आस्ताम्। तौ उभौ नवोन्मेषीशिक्षणतन्त्राणि, मूल्याधारिता शिक्षा, शिक्षणगुणवत्तावर्धनादिविषयेषु उपयुक्तं मार्गदर्शनं दत्तवन्तौ। सम्पूर्णसत्रस्य वातावरणं ज्ञानवर्धकम्, प्रेरणादायकं च अभवत्। सर्वे शिक्षकाः सक्रियतया सहभागित्वं कृतवन्तः तथा विविधेषु शिक्षणाध्ययनक्रियासु भागं गृहीत्वा नवीनानुभवम् अलभन्त। एषः प्रशिक्षणकार्यक्रमः पूर्णतया नवीनशिक्षानीतिः २०२० इति नीतिमनुसृत्य आसीत्। कार्यशालायाः समाप्तौ उभौ संसाधन विशेषज्ञौ विद्यालयेन सम्मानितौ अभवताम्। अस्मिन् अवसरे विद्यालयस्य प्राचार्यः सह सहायक क्षेत्रीय अधिकारी अनिल कुमारमहाशयः सर्वान् प्रतिभागीशिक्षकान् प्रति धन्यवादं निवेद्य उक्तवान्- “एतादृश्यः कार्यशालाः शिक्षकानां नूतनशैक्षणिकदृष्टिकोणं प्रददति तथा शिक्षायाः गुणवत्तासंवर्धने महत् योगदानं वहन्ति।” कार्यशालायाः सफलसञ्चालने विवेककुमारमिश्रः, कुमारी अनुपम, डॉ. अञ्जनीकुमार अंजान, कविताकुमारी, पल्लवीकुमारी, समृद्धिमण्डल, अभिषेकशर्मा, शिवानीकुमार, फरहीननाज, अश्विनीकुमारः, पंकजकुमारदास, शिखाशर्मा, सुनीलकुमारमिश्रा, सुप्रियासुमन, राहुलकुमारसिंह, शशिशेखरसिंहः, सुजीतकुमारमण्डलः, अमरेशकुमारः, अभिनवकुमारः, संजयकुमारसिन्हा, डॉ. घनश्यामपाठकः, उत्तम कुमारपण्डित- इत्यादिशिक्षक- शिक्षिकाणां भूमिका प्रशंसनीया आसीत्।

दण्डीयात्रा

भारते ब्रिटिष् प्रशासनकाले लवणस्य करः

सञ्चालितः। तं विरुध्य महात्मा गान्धिः सत्याग्रहं सञ्चालितवान्। अस्य एव लवणसत्याग्रहः अथवा दण्डीयात्रा इति कथयन्ति। ब्रिटिष् लवणकरं तिरस्कृत्य गन्धिमहात्मा स्वानुयायिभिः सह गुजरात्राज्यस्य सबरमती आश्रमतः समुद्रतटस्य दण्डी पर्यन्तं २४० मैलि दूरं पादक्रमणेन अक्रामत्। तत्र गत्वा साङ्केतिकरूपेण लवणस्य निर्माणम् अकरोत्। एतत् आन्दोलनं क्रि.श.१९३०तमे वर्षे मार्चमासस्य १२दिनाङ्कतः एप्रिल् ६दिनाङ्कपर्यन्तं प्राचलत्।

इदं ब्रह्म

पुरा कस्मिंश्चित् ग्रामे ब्रह्मानन्द नामधेयम् एकः श्रेष्ठो प्रतिवसति स्म। तस्य पत्नी शारदा धर्मपरायणा महिला आसीत्। तयोः द्वौ पुत्रौ हरिः हरश्च आस्ताम्। हरिः धन-वैभवप्रियः, हरश्च ईशभक्तः, अध्यात्मप्रियः। बाल्ये कृते विद्याध्ययनेऽपि हरस्य ज्ञानपिपासुता, जिज्ञासाश्च शांताः नाभवन्। सः सर्वदा शास्त्रनुशीलनमग्नः, साधुसन्सर्गे चैव तिष्ठति। अनेन अध्यात्मतत्त्वविषयिका तस्य जिज्ञासा उत्तरोत्तरेण वर्धत एव। यतोहि सः ब्रह्मजिज्ञासुः आसीत्, अतस्तस्य मनः गृहे सकलवैभवयुक्ते वातावरणे न रमते। अपरत्र हरिः गृहे भोगविलासेन प्रसन्नः। शुद्धमनः हरः वैभवविरक्तः, अध्ययनशीलः नित्यं जिज्ञासु चासीत्। यतोहि-

मायया नाभिभूयन्ते ब्रह्मसंलग्नमानसाः।

विरक्तो वैभवेन सः सरसिजं यथा जले॥ १

एतत् विज्ञाय एकदा माता हरमाहूय तेन सह वार्तालापं कृतवती। तस्य मानसिकीं स्थितिं चावगत्य धर्माचार्यस्य समीपं गता। सोऽवदत्- भद्रे! किमर्थं चिन्तां करोति? तव पुत्रस्तु महान् ज्ञानी, वैरागी, संन्यासस्य च प्रतिमूर्तिरस्ति। तं गृहमर्यादायां न स्थापयतु। तस्य जिज्ञासानाम् अवरोधनं मा कुरु। काश्यां मम परिचितः एकः महात्मा अस्ति। सः स्वकीयाश्रमे स्वशिष्यैस्सह निवसति तेभ्यश्च धर्मोपदेशं, वेदपुराणशिक्षणञ्चापि प्रयच्छति। तत्राहं शीघ्रमेव गमिष्यामि। स्वपुत्रं मया सह सम्प्रेषयत्विति। गृहमागत्य सा एतत् सर्वं वृत्तान्तं श्रेष्ठिन्मन् उक्तवती। एतच्छ्रुत्वा विस्मितः सः चिन्तयति- यदि अहं पुत्रं प्रेषयामि तर्हि व्यापारकार्यं हरिः एकाकी एव पश्यति। जानाम्यहं तस्य मनोवृत्तिम्। परं हरस्य मनस्तु व्यापारे नास्ति। यदि सः अत्रैव तिष्ठति तर्हि अपि तस्य मनः कार्ये न स्थास्यति। आजीवनं सः दुःखमेव अनुभविष्यति। अतः उभौ मातापितरौ विषयेऽस्मिन् सुविचार्य हरं धर्माचार्येण सह काशीं सम्प्रेषयितुं निर्णयः अकुरुताम्। तद्यथा-

अपत्यस्य कदापीह नेच्छन्ति दुःखमेव च।

मातरः पितरश्चैव सदा हितैषिणः खलु॥ २

कानिचन दिनानि व्यतीतानि। धर्माचार्यः काशीं गन्तुं सिद्धः। पितरौ सवाष्पनेत्रे स्वपुत्रमपि धर्माचार्येण सह ब्रह्मज्ञानप्राप्तुं सम्प्रेषितवन्तौ। सप्ताहान्ते धर्माचार्येण सह भ्रमन् हरः काशीं महात्मनः आश्रमं सम्प्राप्तः। धर्माचार्यः तं गुरुसान्निध्ये सन्निधाय स्वयात्रायां प्रवृत्तः।

आश्रमे निवसन् हरः कालेन आश्रमनियमेषु शांतमनसा गुरुसेवायां स्वकीयाम् अध्यात्मयात्रां प्रारब्धवान्। गुरुः प्रतिदिनं तं विविधविषयकं ज्ञानं, वेदशास्त्रादिरहस्यं चोपदिशति। सोऽपि तं सर्वं सावधानमनसा स्वहृदये स्थापयति। तस्य मननं समुद्भूयन्ते एव। सः प्रतिदिनम् आचार्यं प्रश्नान् पृच्छति। इदं जगत् किम्? आत्मा कः? कथं ब्रह्मणः स्वरूपम्? कः वायुः? किं जलम्? के देवाः? इत्यादयः प्रश्नाः तस्य मनसि पुनः पुनः समुद्भूयन्ते।

वायुरग्निः जलं किं च, एकं द्वे त्रीणि वा खलु।

ईश्वरस्य स्वरूपं किं के कौ कः इति वा पुनः॥ ३

गुरुरपि तं विविधव्याख्याभिः बोधयति परं ताः सर्वाः व्याख्याः तस्य मस्तिष्के न तिष्ठन्ति। सः पृच्छति यत् एते वेदाः किं वदन्ति? कं ध्यायन्ति? सर्वाणि शास्त्राणि कं पूजयन्ति? इत्यादयः.....

अतः गुरुः तस्य मानसिकीं स्थितिं अवगत्य सूत्ररूपेण तस्य प्रश्नानामुत्तरं ददाति-

के च ते कौ च तौ कश्च सः सर्वः किमिदं खलु।

इदं ब्रह्म इदं ब्रह्म इदं ब्रह्म वदन्ति ते॥ ४